
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Bilgisayar Meslek Dersi Alan Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilişim Teknolojilerini Kullanımlarının Etik Açıdan Değerlendirilmesi

Gülçin ZEYBEK¹, Ömer BEYHAN²

¹*Karaman Nefise Sultan Kız Teknik ve Meslek Lisesi,*

²*Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi*

gozkan80@hotmail.com, obeyhan@konya.edu.tr

ÖZET

Araştırmada bilgisayar meslek dersi almış veya almakta olan ortaöğretim öğrencilerinin bilişim teknolojilerini etik dışı kullanımlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2009-2010 Eğitim – Öğretim yılında Karaman ilindeki Karaman Temizel – Ünlü Bilgisayar Anadolu Teknik Lisesi ile Nefise Sultan Kız Teknik ve Meslek Lisesinde öğrenim gören ve bilgisayar meslek dersi almış ya da almakta olan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Tarama modelinde gerçekleştirilen araştırma ölçeğinde Fikri Mülkiyet, Toplumsal Etki, Güvenlik ve Kalite, Ağ Doğruluğu ve Bilgi Doğruluğu olmak üzere 5 faktör bulunmaktadır. 375 adet anket formunun değerlendirmeye alındığı araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 15 programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; kendine ait bilgisayarı olmayan öğrenciler, olanlara göre daha etik görüş bildirirken, kaldığı yerde internet olmayan öğrenciler, olanlara göre daha etik görüş bildirmiştir. Öğrencilerden bilgisayar kullanım düzeylerini “çok iyi” olarak belirtenler ile internet kullanım düzeylerini “çok iyi” olarak belirtenlerin, bilişim teknolojilerini daha etik dışı amaçlarla kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bilişim Teknolojileri, Etik, Bilgisayar, İnternet.

Researching On Nonethical Usage of information Technologies By High School Students Who Take Computer Lesson

ABSTRACT

The aims of this research are analyzing the problems seen through technologic progress and researching of nonethical usage of information technologies by highschool students. The study was conducted with 375 students who were students of the different high schools in Karaman in 2007-2008 education-instruction year. "Social impact", "intellectual property", "safety and quality", "information integrity" and "network integrity" were the factors of the research data. The SPSS 15 program was used to analyze the collected data. Mean, standard deviation, Kruskal Wallis H Test and Independent Samples t test were used to analyse the data. The results of the study revealed that the students who don't have personal computer (PC) use information technologies more ethical and who don't have internet connection use information technologies more ethical than the others. Outcomes of the research also showed that the students who use computer very well handle information technologies more unethical and the students who use internet very well handle information technologies more unethical than the others.

Key Words: Instruction Technologies, Ethic, Computer, Internet.

GİRİŞ

Teknoloji giderek daha fazla günlük hayata girmekte ve insan yaşamını daha da kolaylaştırmaktadır. Bugün insanlar düne göre daha fazla iletişim kurabilmekte, bilgi edinip, depolayıp, bu bilgileri kolayca aktarabilmektedir. Ancak tüm teknolojik gelişmelerde olduğu gibi bilişim teknolojilerinin de insan hayatına olumlu katkılarının yanı sıra bazı "bireysel" ve "toplumsal" olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Sağlıklı bir şekilde kullanılmayan ve yasalar ile denetlenmeyen teknoloji kullanımının bireyin fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğu gibi, toplumsal barış ve bütünlüğe kadar uzanabilen etkileri bulunabilmektedir (Cerrah, 2001).

Haberleşmeden ulaşım, eğitim ve sağlıktan, ticaret ve finansa kadar her alanda kullanılan bilgisayarlara her geçen gün daha çok bağımlı hale geldikçe, belki daha önce sözü bile edilmeyen yeni sorunlar oluşmaya başlamıştır (Dedeoğlu, 2001: 15). Sorunların çözümüne ilişkin bütün bireylerin ve kurumların katkısı olması gerekmektedir. Her ne kadar konu daha çok bilişim profesyonelleriyle ilgili gibi görünse de, toplumun

neredeysse bütün bireyleri, bir şekilde bilişim kullanıcısı oldukları için, bilişim teknolojilerinin yaygın kullanımıyla gündeme gelen etik sorunların giderilmesinde, gereken duyarlılık ve işbirliğini göstermek zorundadırlar (Dedeoğlu, 2001: 16).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha çok bilgiye, daha kısa zamanda, daha kolay ulaşmakta, bilgiyi paylaşmakta, istediğimiz sayıda kişiye, kuruma kısa zamanda, kolayca yaymakta ve daha çok bilgiyi depolayabilmekteyiz. İnternetle birlikte yaşanan gelişmelerin, bu değişim ve gelişim üzerinde büyük etkisi olduğunu çoğumuz kabul etmekteyiz (Dedeoğlu, 2001: 14).

Herhangi bir internet erişim süreci içinde yer alan taraflar, yalnızca sanal olarak bir araya geldikleri ve coğrafi olarak çok değişik bölgelerde bulunabildikleri için, internet sınırları inanılmaz boyutta zorlamaktadır. Bu durum, internetle ilgili konuşma özgürlüğü ve sansür konuları gibi yasal düzenlemelerde, pek çok kez önemli bir ikileme neden olmaktadır (Spinello, 2006). Yeni Türk Ceza Kanunu'nda bilişim alanında suçlar başlığı altında düzenlenen suçlar arasında bilişim sistemine girme suçu, sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, çocuk pornografisi suçları, elektronik imzaya yönelik suçlar, spam olayları, fikri haklara yönelik ihlaller vardır (Tarcan, 2005).

Etik sözcüğü her geçen gün günlük hayatımızda daha fazla yer işgal etmektedir. Tüm insan eylemlerini etik değerler kapsamında değerlendiremeyeceğimiz gibi etik değerlerle ilgisi olmayan herhangi bir insan etkinliğinden de söz etmek bir hayli güçtür (Aydın, 2006: 13). Etik, başkaları hakkında ahlaki yargılarda bulunan, başka insanların eylemlerini öven ya da kınayan herkesle ilgilidir. Eğitimde özel bir önem taşır; çünkü öğretmenler ve yöneticiler, hem ahlaki sorularla kuşatılmıştır, hem de şu anda öğrencilerinin, yani gelecek kuşağın eğitiminin ve ahlaki iyiliğinin sorumluluğu her zamankinden çok onlardadır (Haynes, 2002: 17).

Bu bağlamda yarının büyükleri olacak orta öğretim öğrencilerinin bilişim teknolojilerini kullanımları da önem kazanmaktadır. Bu araştırma, bilişim teknolojilerinin gelişmesiyle ortaya çıkan etik sorunları ve ortaöğretim öğrencilerinin bu konudaki görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Problem Cümlesi

Bilgisayar meslek dersi alan ortaöğretim öğrencilerinin bilişim teknolojilerini etik kullanımları hangi düzeydedir?

Alt Problemler

1. Bilgisayar meslek dersi alan ortaöğretim öğrencilerinin kendilerine ait bilgisayarları olup olmama durumu ile bilişim teknolojilerini etik kullanımları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Bilgisayar meslek dersi alan ortaöğretim öğrencilerinin bilgisayar kullanım düzeyleri ile bilişim teknolojilerini etik kullanımları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3. Bilgisayar meslek dersi alan ortaöğretim öğrencilerinin kaldıkları yerde (ev, yurt vs.) internet bağlantısı olup olmama durumu ile bilişim teknolojilerini etik kullanımları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Bilgisayar meslek dersi alan ortaöğretim öğrencilerinin internet kullanım düzeyleri ile bilişim teknolojilerini etik kullanımları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama teknikleri, kullanılan ölçme araçları ve verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel teknikler üzerinde durulmuştur.

Araştırma Modeli

Öğrencilerin bilişim teknolojilerini etik kullanımlarına ilişkin davranışlarını saptamayı amaçlayan bu araştırma, genel tarama modelinin bir türü olan ve değişkenler arasında karşılaştırmalı incelemeyi içeren karşılaştırmalı ilişkisel tarama modelinde yapılmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama, denemesi olmayan fakat ona en yakın bir araştırma düzenidir” (Karasar, 2009: 77-84).

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Türkiye’deki meslek liselerinde öğrenim gören ve bilgisayar dersi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı

örnekleme yöntemi izlenmiştir. “Nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkan amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Bu anlamda amaçlı örnekleme yöntemi pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur” (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 107).

Araştırmanın örneklemini 2009-2010 Eğitim/Öğretim yılında Karaman ilindeki Karaman Temizel – Ünlü Bilgisayar Anadolu Teknik Lisesi Bilgisayar ve Endüstriyel Elektronik bölümleri ile Nefise Sultan Kız Teknik ve Meslek Lisesi Bilişim Teknolojileri, Grafik ve Fotoğrafçılık ve Çocuk Gelişimi bölümlerinde öğrenim gören ve bilgisayar meslek derslerinden birini veya birkaçını almış ya da almakta olan 400 öğrenci oluşturmaktadır. Bilgisayar dersi almış ya da almakta olan öğrencilerin seçilmesinin sebebi ise bilişim teknolojilerini kullanım becerilerinin daha yüksek olması nedeniyle ölçeği daha iyi anlayarak yanıtlayabilmeleridir. 25 adet ölçeğin eksik doldurulmuş olması nedeni ile 375 adet ölçek değerlendirilmeye alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin bilişim teknolojilerini etik kullanımlarına ilişkin görüş ve davranışlarını belirlemek amacıyla NAMLU ve ODABAŞI (2007)'nin hazırlamış oldukları “Etik Olmayan Bilgisayar Kullanım Ölçeği” isimli ölçek kullanılmıştır (Ek-1). Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.929'dur (Erdem, 2008: 43). Araştırma ölçeği, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler ile ilgili sorular, ikinci bölümde ise “Bilgisayar Kullanım Davranışları” soruları yer almaktadır. Öğrencilerin, “Bilgisayar Kullanım Davranışları”na yönelik ölçeğe verdikleri yanıtlar bilgisayara girilirken 80 maddenin her biri için “Çok Uygun” seçeneğine 5, “Uygun” seçeneğine 4, “Kararsızım” seçeneğine 3, “Uygun Değil” seçeneğine 2 ve “Hiç Uygun Değil” seçeneğine 1 puan verilerek değerlendirilmiştir.

80 maddeden oluşan beşli likert tipi ölçeğin; fikri mülkiyet, toplumsal etki, güvenlik ve kalite, ağ doğruluğu ve bilgi doğruluğu olmak üzere beş alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğe ait 31, 33, 36, 38, 51, 52, 53, 60, 61, 68, 69, 70, 71, 72 ve 73. maddeler fikri mülkiyet faktörüne; 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 50, 54, 55, 57, 64, 67, 76, 77, 79 ve 80 numaralı maddeler toplumsal etki faktörüne; 2, 3, 4, 5, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 20, 62 ve 63 numaralı maddeler güvenlik ve kalite faktörüne; 6, 7, 8, 10, 22, 25, 27 ve 65 numaralı maddeler ağ doğruluğu faktörüne; 28, 29, 30 ve 34 numaralı maddeler ise bilgi doğruluğu faktörüne aittir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 15.0 paket programı kullanılarak araştırmacı tarafından yapılmıştır. Alt problemlerin istatistiksel analizleri yapılırken öğrencilerin “Bilgisayar Kullanım Davranışları” ölçeğine verdikleri yanıtların ortalama ve standart sapma değerleri bulunarak çizelgeleri oluşturulmuştur. Öğrencilerin kendine ait bilgisayarı ve internet bağlantısı olup olmama durumu bağımsız değişkenleri ile etik olmayan bilgisayar kullanım davranışları ölçeğine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama puanları ve standart sapmaları dikkate alınarak ilişkisiz (bağımsız) örneklem için t testi (Independent Samples t Test) yapılmıştır. Öğrencilerin bilgisayar kullanım düzeyleri ve internet kullanım düzeyleri ile etik olmayan bilgisayar kullanım davranışları ölçeğine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama puanları ve standart sapmaları dikkate alınarak Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde önceki bölümde açıklanan veri toplama araçları ile toplanan verilerin her bir alt problemle ilgili olarak istatistiksel tekniklerle yapılan çözümlenmeleri sonucu elde edilen bulgular ve bu bulgularla ilgili yorumlar yer almaktadır.

Öğrencilerin Bilişim Teknolojilerini Etik Kullanımları ve Kişisel Bilgisayara Sahip Olup Olmama Durumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel bilgisayara sahip olup olmama durumlarına göre etik bilgisayar kullanım davranışı ölçeğine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalamaları, standart sapmaları hesaplanmış (Tablo 1), görüşleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 1: Faktörlerin Kişisel Bilgisayara Sahip Olma Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Faktör	Kişisel Bilgisayar	n	AO	SS
Toplumsal Etki	Var	241	31,47	12,62
	Yok	134	27,21	9,47
Ağ Doğruluğu	Var	241	17,22	6,36
	Yok	134	15,95	5,43
Bilgi Doğruluğu	Var	241	7,42	3,73
	Yok	134	6,58	3,12
Fikri Mülkiyet	Var	241	37,93	14,70
	Yok	134	29,82	11,65
Güvenlik-Kalite	Var	241	22,54	10,0
	Yok	134	19,63	6,09
Toplam	Var	241	116,58	41,81
	Yok	134	99,20	30,61

Faktörlerin kişisel bilgisayarı olan ve olmayan katılımcılara göre ortalamaları incelendiğinde her bir faktör açısından kendine ait bilgisayarı olan öğrencilerin ortalamalarının kendine ait bilgisayarı olmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 1). Bu ortalamaların anlamlı bir fark gösterip göstermediğini görmek amacıyla bağımsız t-testi yapılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Kişisel Bilgisayara Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Bağımsız Örneklem t Testi

Faktör	PC Durumu	n	AO	SS	sd	t	p
Toplumsal Etki	Var	241	31,47	12,62	367	3,35	0,001
	Yok	134	27,21	9,47			
Ağ Doğruluğu	Var	241	17,22	6,36	367	1,91	0,057
	Yok	134	15,95	5,43			
Bilgi Doğruluğu	Var	241	7,42	3,73	367	2,18	0,030
	Yok	134	6,58	3,12			
Fikri Mülkiyet	Var	241	37,93	14,70	367	5,41	0,000
	Yok	134	29,82	11,65			
Güvenlik-Kalite	Var	241	22,54	10,30	367	2,93	0,004
	Yok	134	19,63	6,09			
Toplam	Var	241	116,58	41,81	367	4,15	0,003
	Yok	134	99,20	30,61			

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin bilişim teknolojilerini etik dışı kullanımları ile bilgisayara sahip olup olmama durumları arasında $p \leq 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin etik olmayan bilgisayar kullanım davranışları ölçeği puanları her bir faktör için ayrı ayrı incelendiğinde $p \leq 0,05$ düzeyinde toplumsal etki, bilgi doğruluğu, fikri mülkiyet ve güvenlik-kalite faktörleri için anlamlı farklılık gözlenirken ağ doğruluğu faktörü açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir (Tablo 2).

Öğrencilerin Bilişim Teknolojilerini Etik Kullanımları ve Bilgisayar Kullanım Düzeyleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin bilgisayar kullanım düzeylerine göre ölçeğe ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3'teki gibidir.

Tablo 3'te verilen n değerlerine göre öğrencilerin faktörlere dağılımı parametrik olmayan bir dağılım gösterdiğinden, öğrencilerin bilgisayar kullanım düzeylerine göre faktörler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek amacıyla 0,05 anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır (Tablo 4).

Tablo 3: Faktörlerin Öğrencilerin Bilgisayar Kullanım Düzeylerine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Faktör	Bilgisayar Kullanım Düzeyi	n	AO	SS
Toplumsal Etki	Hiç bilmiyorum	6	36,17	19,79
	Düşük	13	26,38	8,55
	Orta	122	28,62	9,62
	İyi	182	29,47	11,26
	Çok iyi	52	35,25	15,87
	TOPLAM	375	29,99	11,78
Ağ Doğruluğu	Hiç bilmiyorum	6	19,00	10,70
	Düşük	13	14,85	4,83
	Orta	122	16,37	5,74
	İyi	182	16,56	6,35
	Çok iyi	52	18,96	5,68
	TOPLAM	375	16,81	6,15
Bilgi Doğruluğu	Hiç bilmiyorum	6	9,17	5,78
	Düşük	13	5,62	1,26
	Orta	122	6,96	3,42
	İyi	182	6,88	3,26
	Çok iyi	52	8,44	4,41
	TOPLAM	375	7,12	3,54
Fikri Mülkiyet	Hiç bilmiyorum	6	44,50	23,64
	Düşük	13	30,08	13,04
	Orta	122	31,98	12,33
	İyi	182	35,09	13,92
	Çok iyi	52	43,88	16,02
	TOPLAM	375	35,27	14,39
Güvenlik-Kalite	Hiç bilmiyorum	6	26,83	13,45
	Düşük	13	18,77	5,12
	Orta	122	20,91	7,47
	İyi	182	20,80	8,58
	Çok iyi	52	25,71	13,09
	TOPLAM	375	21,54	9,16
Toplam	Hiç bilmiyorum	6	135,67	68,36
	Düşük	13	95,69	28,31
	Orta	122	104,84	32,95
	İyi	182	108,80	37,22
	Çok iyi	52	132,25	49,99
	TOPLAM	375	110,74	39,32

Tablo 4: Öğrencilerin Bilgisayar Kullanım Düzeylerine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Faktör	Bilgisayar Kullanım Düzeyi	n	SO	sd	x²	p
Toplumsal Etki	Hiç bilmiyorum	6	212,08	4	8,536	0,074
	Düşük	13	154,73			
	Orta	122	180,07			
	İyi	182	184,27			
	Çok iyi	52	225,19			
	TOPLAM	375				
Ağ Doğruluğu	Hiç bilmiyorum	6	204,00	4	8,897	0,064
	Düşük	13	159,12			
	Orta	122	182,70			
	İyi	182	181,79			
	Çok iyi	52	227,54			
	TOPLAM	375				
Bilgi Doğruluğu	Hiç bilmiyorum	6	212,50	4	5,556	0,235
	Düşük	13	157,23			
	Orta	122	184,41			
	İyi	182	183,64			
	Çok iyi	52	216,53			
	TOPLAM	375				
Fikri Mülkiyet	Hiç bilmiyorum	6	228,50	4	23,152	0,000
	Düşük	13	146,58			
	Orta	122	165,27			
	İyi	182	188,20			
	Çok iyi	52	246,29			
	TOPLAM	375				
Güvenlik-Kalite	Hiç bilmiyorum	6	208,75	4	7,357	0,118
	Düşük	13	159,46			
	Orta	122	187,89			
	İyi	182	179,73			
	Çok iyi	52	221,94			
	TOPLAM	375				
Toplam	Hiç bilmiyorum	6	217,58	4	15,014	0,005
	Düşük	13	146,88			
	Orta	122	174,35			
	İyi	182	185,11			
	Çok iyi	52	237,01			
	TOPLAM	375				

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin bilişim teknolojilerini etik dışı kullanımları ile bilgisayar kullanım düzeyleri arasında fikri mülkiyet ve toplam puan boyutlarında $p \leq 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin Bilişim Teknolojilerini Etik Kullanımları ve İnternet Bağlantısına Sahip Olup Olmama Durumları

Araştırmaya katılan öğrencilerin internet bağlantısına sahip olup olmama durumlarına göre etik bilgisayar kullanım davranışı ölçeğine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalamaları, standart sapmaları hesaplanmış (Tablo 5), görüşleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi yapılmıştır (Tablo 6).

Tablo 5: Faktörlerin İnternet Bağlantısına Sahip Olma Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Faktör	İnternet Bağlantısı	n	AO	SS
Toplumsal Etki	Var	233	31,75	12,87
	Yok	142	27,22	9,15
Ağ Doğruluğu	Var	233	17,45	6,33
	Yok	142	15,81	5,63
Bilgi Doğruluğu	Var	233	7,55	3,80
	Yok	142	6,46	2,95
Fikri Mülkiyet	Var	233	38,22	14,97
	Yok	142	30,34	11,53
Güvenlik-Kalite	Var	233	22,58	10,29
	Yok	142	19,87	6,52
Toplam	Var	233	117,54	42,70
	Yok	142	99,71	29,41

Faktörlerin kaldığı yerde internet bağlantısı olan ve olmayan katılımcılara göre ortalamaları incelendiğinde her bir faktör açısından internet bağlantısı olan öğrencilerin ortalamalarının internet bağlantısı olmayan öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 5). Bu ortalamaların anlamlı bir fark gösterip göstermediğini görmek amacıyla bağımsız t-testi yapılmıştır (Tablo 6).

Tablo 6: İnternet Bağlantısına Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Bağımsız Örneklem t Testi

Faktör	İnternet Durumu	n	AO	SS	sd	t	p
Toplumsal Etki	Var	233	31,75	12,87	365	3,58	0,000
	Yok	142	27,22	9,15			
Ağ Doğruluğu	Var	233	17,45	6,33	365	2,49	0,013
	Yok	142	15,81	5,63			
Bilgi Doğruluğu	Var	233	7,55	3,80	365	2,85	0,005
	Yok	142	6,46	2,95			
Fikri Mülkiyet	Var	233	38,22	14,97	365	5,26	0,000
	Yok	142	30,34	11,53			
Güvenlik-Kalite	Var	233	22,58	10,29	365	2,74	0,006
	Yok	142	19,87	6,52			
Toplam	Var	233	117,54	42,70	365	4,284	0,000
	Yok	142	99,71	29,41			

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin bilişim teknolojilerini etik dışı kullanımları ile internet bağlantısına sahip olup olmama durumları arasında $p \leq 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin etik olmayan bilgisayar kullanım davranışları ölçeği puanları her bir faktör için ayrı ayrı incelendiğinde $p \leq 0,05$ düzeyinde bütün faktörler için anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 6).

Öğrencilerin Bilişim Teknolojilerini Etik Kullanımları Ve İnternet Kullanım Düzeyleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin faktör bazında internet kullanım düzeylerini tanımlayan görüşlerinin istatistikleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Faktörlerin Öğrencilerin İnternet Kullanım Düzeylerine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Faktör	İnternet Kullanım Düzeyi	n	AO	SS
Toplumsal Etki	Hiç bilmiyorum	3	25,33	8,083
	Düşük	13	34,46	15,73
	Orta	83	27,07	9,02
	İyi	202	29,61	10,44
	Çok iyi	74	29,99	15,78
	TOPLAM	375	29,99	11,78
Ağ Doğruluğu	Hiç bilmiyorum	3	16,00	8,54
	Düşük	13	16,31	5,98
	Orta	83	15,59	5,85
	İyi	202	16,72	6,21
	Çok iyi	74	18,55	6,02
	TOPLAM	375	16,81	6,15
Bilgi Doğruluğu	Hiç bilmiyorum	3	6,00	2,65
	Düşük	13	7,00	4,20
	Orta	83	6,52	3,17
	İyi	202	6,93	3,24
	Çok iyi	74	8,36	4,31
	TOPLAM	375	7,12	3,54
Fikri Mülkiyet	Hiç bilmiyorum	3	36,67	26,35
	Düşük	13	36,85	16,24
	Orta	83	30,27	12,10
	İyi	202	34,58	13,41
	Çok iyi	74	42,45	16,00
	TOPLAM	375	35,27	14,39
Güvenlik-Kalite	Hiç bilmiyorum	3	25,67	17,67
	Düşük	13	20,46	8,30
	Orta	83	19,33	6,50
	İyi	202	21,267	8,31
	Çok iyi	74	24,81	12,43
	TOPLAM	375	21,54	9,16
Toplam	Hiç bilmiyorum	3	109,67	62,85
	Düşük	13	115,08	47,26
	Orta	83	98,77	31,19
	İyi	202	109,10	35,36
	Çok iyi	74	127,91	49,38
	TOPLAM	375	110,74	39,32

Tablo 7’de verilen n değerlerine göre öğrencilerin faktörlere dağılımı parametrik olmayan bir dağılım gösterdiğinden, öğrencilerin internet kullanım düzeylerine göre faktörler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek amacıyla 0,05 anlamlılık düzeyinde Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8: Öğrencilerin İnternet Kullanım Düzeylerine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Faktör	İnternet Kullanım Düzeyi	n	SO	sd	χ^2	p
Toplumsal Etki	Hiç bilmiyorum	3	146,83	4	8,708	0,069
	Düşük	13	216,19			
	Orta	83	162,80			
	İyi	202	189,36			
	Çok iyi	74	209,28			
	TOPLAM	375				
Ağ Doğruluğu	Hiç bilmiyorum	3	172,33	4	9,182	0,057
	Düşük	13	181,77			
	Orta	83	167,03			
	İyi	202	186,07			
	Çok iyi	74	218,53			
	TOPLAM	375				
Bilgi Doğruluğu	Hiç bilmiyorum	3	159,83	4	7,820	0,098
	Düşük	13	173,42			
	Orta	83	169,57			
	İyi	202	186,90			
	Çok iyi	74	215,37			
	TOPLAM	375				
Fikri Mülkiyet	Hiç bilmiyorum	3	174,17	4	25,428	0,000
	Düşük	13	195,42			
	Orta	83	151,11			
	İyi	202	184,71			
	Çok iyi	74	237,61			
	TOPLAM	375				
Güvenlik-Kalite	Hiç bilmiyorum	3	187,00	4	8,271	0,082
	Düşük	13	173,58			
	Orta	83	162,31			
	İyi	202	191,38			
	Çok iyi	74	210,17			
	TOPLAM	375				
Toplam	Hiç bilmiyorum	3	161,83	4	16,335	0,003
	Düşük	13	191,88			
	Orta	83	155,27			
	İyi	202	188,07			
	Çok iyi	74	224,90			
	TOPLAM	375				

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin bilişim teknolojilerini etik dışı kullanımları ile internet kullanım düzeyleri arasında $p \leq 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin bilişim teknolojilerini kullanım davranışları kişisel bilgisayara sahip olup olmama durumlarına göre toplumsal etki, bilgi doğruluğu, fikri mülkiyet ve güvenlik-kalite faktörleri açısından anlamlı bir farklılık göstermiştir. Buna göre her dört faktör için de kişisel bilgisayara sahip olmayan öğrenciler, kendine ait bilgisayarı olanlara göre daha etik görüş bildirmişlerdir. Bu durumun, kendine ait bilgisayarı olan öğrencilerin, bilgisayar başında daha çok vakit geçirmelerinden kaynaklanabileceği düşünülebilir. Buna ek olarak bilgisayar kullanım düzeyini “Çok iyi” olarak ifade etmiş olan öğrenciler bilişim teknolojilerini en etik dışı şekilde kullanmaktadırlar.

Öğrencilerin bilişim teknolojilerini kullanım davranışları kaldıkları yerde internet bağlantısı olup olmama durumuna göre bütün faktörler açısından anlamlı bir farklılık göstermiştir. Buna göre, kaldığı yerde internet olmayan öğrenciler, olanlara göre daha etik görüş bildirmiştir. Bu durum kaldığı yerde internet bağlantısı olan öğrencilerin internet üzerinde daha uzun zaman harcamalarından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu da bunu destekler niteliktedir. Çünkü öğrencilerin bilişim teknolojilerini kullanım davranışları internete haftalık bağlı kalma sürelerine göre fikri mülkiyet faktörü açısından anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre; öğrencilerin bağlı kalma süreleri arttıkça bilişim teknolojilerini etik dışı kullanımları da artmaktadır.

Benzer şekilde öğrencilerden internet kullanım düzeylerini “çok iyi” olarak belirtenlerin, “Hiç bilmiyorum”, “düşük”, “orta” ve “iyi” olarak belirtenlere göre bilişim teknolojilerini daha etik dışı amaçlarla kullandıkları sonucuna varılmıştır. İnternette etik dışı eylemlerde bulunmak belirli düzeyde internet kullanım bilgisiyle mümkündür. İnternet kullanım düzeyi arttıkça, etik kullanımın azalması bu şekilde yorumlanabilir.

ÖNERİLER

Günümüzde öğrencilere okulöncesi düzeyden lisansüstü düzeye kadar hemen her eğitim kademesinde bilgisayar içerikli dersler

verilmektedir. Ancak bilgisayar ve internet etiği ile ilgili herhangi bir ders verilmemektedir. Bu da öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanmayı öğrenmelerini sağlamakta ancak bu imkanları etik olarak kullanmalarını sağlamak noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle bilişim teknolojileri eğitimi verilirken, bilişim teknolojilerinin etik kullanımı ile ilgili eğitim de verilmelidir.

Eğitim programlarına etik konulu dersler konulmalı, bilgisayar içerikli derslerin müfredat programlarına bilgisayar ve internet etiği ile ilgili konular eklenmelidir. Benzer şekilde eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarına da bilişim teknolojileri etik kullanım eğitimi verilmelidir. Böylece öğretmenler ve idareciler bu konuda öğrencilere daha iyi rol model olacaklardır.

Ancak bilgisayar ve internet etiği eğitimi konusunda sadece öğretmen ve idareciler sorumlu değildir. Günümüzde çocuklar neredeyse üç yaşından itibaren bilgisayar ve internet üzerinde zaman geçirmeye başlamaktadır. Burada ailelere de önemli görevler düşmektedir. Görevden kasıt, çocuk ve gençlerin bilgisayar ve internet kullanımlarını yasaklamak veya kısıtlamak değil, onları bu teknolojileri etik ilkeler çerçevesinde kullanmaya yönlendirmektir.

Etik ilkeleri de sadece bilişim teknolojileri etiği ile sınırlandırmamak gerekir. Çocuklara ve gençlere hem ebeveynleri, hem de öğretmenleri tarafından genel etik değerler verilmeli ve günlük hayatta da ahlaki tavırlar sergilenerek onlara iyi örnek olunmalıdır.

Bilişim teknolojileri etiği, başta aile ve okul olmak üzere toplumun bütün kurumlarını ilgilendirmektedir. Bu sebeple bu teknolojilerin etik kullanımını teşvik etmek amacı ile vakıflar, dernekler açılabilir, mevcut vakıf ve derneklerin çalışmaları daha fazla desteklenebilir, bu konuda çeşitli kampanyalar düzenlenebilir ve etik dışı kullanımları önlemek adına hukuki yaptırımlar artırılabilir.

Bu ve benzeri araştırmalar, nitel verilerle desteklenebilir veya salt nitel verilerle yürütülebilir ve faklı kademe ve okullarda öğrenim görmekte olan başka öğrencilere, öğretmenlere, idarecilere, öğretmen adaylarına, akademisyenlere, hatta toplumun farklı kurum ve kuruluşlarındaki çalışanlara uygulanarak daha geniş kapsamlı çözüm ve öneriler üretilebilir.

KAYNAKLAR

- Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve öğretimde etik* (2. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cerrah, İ. (2001). Bilişim teknolojileri ve etik. *Bilişim ve internet teknolojilerinin ceza hukuku açısından doğurduğu yeni sorunlar*. 24 Mart. Bursa: Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 15-29.
- Dedeoğlu, G. (2001). *Etik ve bilişim*. Ankara: Türkiye Bilişim Derneği Yayınları: 13.
- Erdem, Z. (2008). *Öğretmen Adaylarının Bilişim Teknolojilerini Kullanımlarının Etik Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Haynes, F. (2002). *Eğitimde etik*. (çeviren: Semra Kunt Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (20. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Namlu, A.G. ve Odabası, H. F. (05.02.2007). *Unethical computer using behavior scale: A study of reliability and validity on Turkish university students*. Computers & Education 48 (2007) 205–215. www.elsevier.com/locate/compedu.
- Spinello, R. A. (2006). *Cyberethics: morality and law in cyberspace*. Boston: Jones and Bartlett Publishers.
- Tarcan, A. (2005). *İnternet ve toplum*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Başvuru: 22.01.2014

Yayına Kabul: 29.09.2014